

Latvijas Republikas tiesībsargs

Baznīcas iela 25, Rīga, LV-1010, tālr.: 67686768, fakss: 67244074, e-pasts: tiesibsargs@tiesibsargs.lv, www.tiesibsargs.lv

Rīgā

2017. gada 13. novembrī Nr. 1-6/19

Satversmes tiesas tiesnesim
Jānim Neimanim
tiesa@satv.tiesa.gov.lv

Par viedokli lietā Nr.2017-18-01

2017.gada 16.oktobrī tiesībsargs ir saņēmis Jūsu lēmumu (reģistrēts ar Nr.326), ar kuru Latvijas Republikas tiesībsargs (turpmāk – tiesībsargs) atzīts par pieaicināto personu lietā Nr.2017-18-01 „Par Reliģisko organizāciju likuma 7.panta otrās daļas un 8.panta ceturtās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 99. un 102.pantam un par Reliģisko organizāciju likuma 7.panta trešās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 91., 99. un 102.pantam”. Lēmumam pievienotas pieteikuma iesniedzēja Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta (turpmāk – pieteikuma iesniedzējs) 2017.gada 6.jūlija lēmuma un Latvijas Republikas Saeimas (turpmāk – Saeima) 2017.gada 19.septembra atbildes raksta kopijas.

Ierosinātajā lietā ir vērtējama vairāku tiesību normu atbilstība Satversmei. Minētās tiesību normas noteic šādas prasības:

- 1) baznīcu Latvijā var izveidot ne mazāk kā desmit vienas konfesijas draudzes, kas ir reģistrētas Latvijā. Savukārt draudzēm, kuras pirmo reizi uzsāk darbību Latvijā un nepieder pie valstī jau reģistrētajām baznīcām, tiek izvirzīts papildus pārreģistrācijas pienākums, pirms tiek atļauts dibināt baznīcu (Reliģisko organizāciju likuma 7.panta otrā daļa);
- 2) draudzēm, kuras pirmo reizi uzsāk darbību Latvijā un nepieder pie valstī jau reģistrētajām baznīcām, pirmo desmit gadu laikā katru gadu jāpārreģistrējas reģistra iestādē. Pārreģistrējot reliģisko organizāciju, reģistra iestāde pamatojas uz Tieslietu ministrijas sniegto atzinumu par reliģiskās organizācijas iepriekšējā perioda darbības atbilstību normatīvo aktu prasībām (Reliģisko organizāciju likuma 8.panta ceturtā daļa);

3) Vienas konfesijas draudzes var izveidot valstī tikai vienu baznīcu (Reliģisko organizāciju likuma 7.panta trešā daļa).

Vērtējot apstrīdēto tiesību normu atbilstību Satversmei, sākotnēji pievērsīšos jautājumam par valsts pienākumiem tiesību uz reliģijas brīvību ievērošanā, atsevišķi aplūkošu atsevišķus aspektus saistībā ar Latvijas normatīvo regulējumu, bet turpinājumā vērtēšu apstrīdēto tiesību normu atbilstību atsevišķi.

Valsts loma tiesību uz reliģijas brīvību nodrošināšanā

Satversmes 99.pants noteic, ka ikvienam ir tiesības uz domas, apziņas un reliģiskās pārliecības brīvību. Baznīca ir atdalīta no valsts.

Līdzīgi Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas (turpmāk – Konvencija) 9.pants noteic, ka ikvienam cilvēkam ir tiesības uz domu, pārliecības un ticības brīvību; šīs tiesības ietver arī brīvību mainīt savu reliģisko piederību vai ticību un nodoties savai reliģijai vai pārliecībai, kā vienatnē tā kopā ar citiem, publiski vai privāti, pielūdzot, izpildot reliģiskas vai rituālas ceremonijas, ievērojot paražas un sludinot mācību. Brīvību nodoties savai ticībai vai pārliecībai var ierobežot tikai likumā paredzētajā kārtībā un tiktāl, cik tas ir nepieciešams demokrātiskā sabiedrībā, lai nodrošinātu sabiedrisko drošību, sabiedrisko kārtību, sabiedrības veselību vai tikumību, vai aizsargātu citu cilvēku tiesības un brīvības.

Konvencijas 9.pants gan tekstuāli, gan aizsargājamo vērtību ziņā ir cieši saistīts ar Konvencijas 10.pantā noteikto izteiksmes brīvības aizsardzību, gan pulcēšanās brīvības aizsardzību, kas noteikta Konvencijas 11.pantā.¹ Reliģiskās kopienas tradicionāli un vispārēji darbojas organizētu struktūru formā, tādējādi 9.pants ir jāinterpretē Konvencijas 11.panta kontekstā, kas aizsargā apvienības darbību no jebkuras valsts patvaļīgas iejaukšanās. Ņemot vērā šo aspektu, ticīgo tiesības uz reliģijas brīvību, kas ietver tiesības piekopt savu reliģiju kolektīvi, paredz, ka ticīgie var brīvi apvienoties bez nepamatotas iejaukšanās no valsts puses. Faktiski, reliģisko kopienu autonomija ir neaizstājama plurālisma sastāvdaļa demokrātiskā sabiedrībā, un tādējādi tā ir Konvencijas 9.pantā ietvertās garantijas pamatā. Konvencijas 9.pants arī negarantē tiesības nepiekrīst iekšējai kopienas organizācijai; gadījumā, ja rodas dogmatiska vai organizatoriska rakstura nesaskaņas starp reliģisko kopienu un tās locekļiem, to reliģijas brīvība izpaužas tiesībās brīvi šo kopienu atstāt.²

Eiropas Cilvēktiesību tiesa ir atzinusi, ka gadījumos, ja valsts ir izveidojusi papildu tiesības reliģijas brīvības jomā, Konvencijas 9.pants kopsakarā ar Konvencijas 14.pantu liedz valstij nacionālo tiesību normas piemērot diskriminējoši.³

¹ Murdoch J. Protecting the right to freedom of thought, conscience and religion under the European Convention on Human rights. Council of Europe, Strasbourg, 2012, p.8.

² Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2009.gada 15.septembra sprieduma lietā *Miruļubovs pret Latviju*, Nr.798/05, 80.punkts.

³ Murdoch J., 2012, p.15.

Ievērojot minēto, reliģisko organizāciju tiesības ir plašākas, kā vien tiesības praktizēt savu reliģiju netraucēti, un noteiktos gadījumos skar gan Satversmes 99.panta, gan 102.pantā un 91.pantā noteiktās tiesības. Savukārt Satversmes 116.pants pieļauj Satversmes 99.panta un 102.pantā noteikto tiesību ierobežošanu.

Demokrātiskā sabiedrībā, kurā vienas sabiedrības ietvaros līdzās pastāv vairākas reliģijas vai vairāki vienas reliģijas novirzieni, var būt nepieciešams šo brīvību ierobežot, lai saskaņotu dažādu grupu intereses un nodrošinātu cieņu pret katru pārliecību. Tomēr valstij, īstenojot savu regulējošo varu šajā jomā un savās attiecībās ar dažādām reliģijām, ticībām un pārliecību, ir jābūt neitrālai un objektīvai; ir jā saglabā plurālisms un pienācīga demokrātijas funkcionēšana.⁴

Izņemot īpašus gadījumus, Konvencijā garantētās tiesības uz reliģijas brīvību izslēdz jebkādu reliģiskās pārliecības vai tās piekropšanas veidu likumības vērtēšanu no valsts puses. Tāpat valsts īstenoti pasākumi, kas dod priekšroku konkrētam reliģiskās kopienas līderim vai vēlas izdarīt spiedienu uz šo kopienu, lai pret tās pašas gribu pakļautu to vienai vadībai, arī ir reliģijas brīvības pārkāpums. Demokrātiskā sabiedrībā valstij nav nepieciešams veikt pasākumus, lai nodrošinātu, ka reliģiskās kopienas tiek pakļautas vienai vadībai.⁵

Konvencijas 9.panta otrā daļa noteic pamatus, kas var kalpot par leģitīmo mērķi reliģiskās organizācijas tiesību ierobežošanai. Eiropas Cilvēktiesību tiesa ir uzsvērusi, ka valstīm ir tiesības pārbaudīt, vai konkrēta kopiena tās reliģisko mērķu sasniegšanas vārdā veic aktivitātes, kas ir kaitējošas sabiedrības drošībai vai sabiedriskajai kārtībai.⁶ Konvencijas 9.panta otrā daļa papildu tam noteic, ka tiesības var tikt ierobežotas, lai aizsargātu sabiedrības veselību vai tikumību, vai aizsargātu citu cilvēku tiesības un brīvības. Papildus tam norādāms, ka tiesību ierobežošana var notikt tikai ar spēkā stājušos un likumdošanas kvalitātes principam atbilstošu normatīvo aktu. Tādējādi tam jābūt pietiekami paredzamam un pieejamam, proti, pietiekami precīzi formulētam, lai ļautu personai, vajadzības gadījumā, izmantojot juridiskas konsultācijas, attiecīgi rīkoties.⁷

Visbūtiskākā izšķiršanās ir vērtējumā par ierobežojuma nepieciešamību demokrātiskā sabiedrībā. Kā jau norādīts iepriekš, Konvencijas 9.pantā ietvertās tiesības ir viens no demokrātiskas sabiedrības pamatiem.⁸ Autonoma reliģisko kopienu eksistence nav nošķirama no plurālisma un pareizi funkcionējošas demokrātijas, ko raksturo spēja risināt eksistējošās problēmas dialogā, pat ja paustie viedokļi ir nepatīkami. Eiropas Cilvēktiesību tiesa ir norādījusi, ka valstij ir pienākums ievērot neitralitāti un veicināt reliģisko toleranci starp dažādām

⁴ Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2001.gada 13.decembra sprieduma lietā *Metropolitan Church of Bessarabia and Others v. Moldova*, Nr.45701/99, § 115.-116.punkts.

⁵ Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2009.gada 15.septembra sprieduma lietā *Miruļubovs pret Latviju*, Nr.798/05, 80.punkts.

⁶ Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2001.gada 13.decembra sprieduma lietā *Metropolitan Church of Bessarabia and Others v. Moldova*, Nr.45701/99, 111-113.punkts.

⁷ Sal. Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2007.gada 11.oktobra sprieduma lietā *Perijs pret Latviju*, Nr.30273/03, 65.punkts.

⁸ Eiropas Cilvēktiesību tiesas 1993.gada 25.maija sprieduma lietā *Kokkinakis v.Greece*, Nr.14307/88, 31.punkts.

religiskajām grupām, un problēmas primāri nebūtu risināmas, ierobežojot plurālismu.⁹

Lai gan Eiropas Cilvēktiesību tiesa ir atzinusi, ka idejiski reģistrācijas pienākums nav pretrunā ar cilvēktiesību normām, tomēr tā piemērošanā valstij ir jāpievērš sevišķa rūpība, ievērojot neitralitāti un pamatojot atteikumu.¹⁰ Eiropas Cilvēktiesību tiesā vairākkārt savā praksē ir vērtējusi valsts atteikumu reģistrēt reliģiskās organizācijas, un aplūkotojās tiesas spriedumos tiesa ir vairākkārt konstatējusi reliģisko organizāciju tiesību pārkāpumu, bieži vien norādot, ka nacionālais normatīvais regulējums nesamērīgi sniedz priekšroku kādai valstī jau atzītai baznīcai vai arī valsts nav spējusi pamatot nepieciešamību pēc ilgstoša nogaidīšanas termiņa reliģiskās organizācijas reģistrācijai.¹¹ Turklāt valstij paredzot reliģisko organizāciju formu hierarhiskajā struktūrā augstāku pakāpi, ir jānodrošina, ka visām reliģiskajām organizācijām, kas to vēlas iegūt, ir iespējams tai pieteikties, un paredzētajiem kritērijiem jātiek piemērotiem nediskriminējošā veidā.¹²

Ievērojot minēto, valstij ir izvirzāms pietiekami augsts pierādīšanas standarts, pamatojot to, ka tās izvēlētie ierobežojumi ir nepieciešami legītimā mērķa sasniegšanai un nav piemērojami veidā, ko varētu atzīt par diskriminējošu.

Latvijas normatīvais regulējums – draudžu un baznīcu reģistrācija

Reliģisko organizāciju likums ir stājies spēkā 1995.gada 10.oktobrī, likuma 2.panta otrajā daļā izvirzot mērķi garantēt Latvijas iedzīvotājiem tiesības uz reliģijas brīvību, kas ietver tiesības brīvi noteikt savu attieksmi pret reliģiju, individuāli vai kopā ar citiem pievērsties kādai reliģijai vai nepievērsties nevienai no tām, brīvi mainīt savu reliģisko vai citu pārliecību, veikt reliģisko darbību, kā arī paust savu reliģisko pārliecību, ievērojot spēkā esošos likumdošanas aktus.

Attiecībā uz astoņām konfesijām, kuras pieminētas Civillikuma 51.pantā, to attiecības ar valsti papildus ir tikušas regulētas atsevišķos likumos: Latvijas evaņģēliski luteriskās Baznīcas likumā, Latvijas Pareizticīgās Baznīcas likumā, Latvijas Vecticībnieku Pomoras Baznīcas likumā, Latvijas Apvienotās Metodistu Baznīcas likumā, Septītās Dienas Adventistu Latvijas draudžu savienības likumā, Latvijas Baptistu Draudžu Savienības likumā, Rīgas ebreju reliģiskās draudzes likumā. Savukārt attiecībā uz katoļu baznīcu spēkā ir Latvijas Republikas un Svētā Krēsla līgums. Pieņemto likumu 2.panta otrā daļa

⁹ Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2005.gada 16.marta sprieduma lietā *Supreme Holy Council of the Muslim Community v. Bulgaria*, Nr.39023/97, 93- 96.punkts.

¹⁰ Murdoch J., 2012, p.58.

¹¹ Skat., piemēram, Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2001.gada 13.decembra spriedumu lietā *Metropolitan Church of Bessarabia and Others v. Moldova*, Nr.45701/99, 2000.gada 26.oktobra spriedumu lietā *Hasan and Chaush v. Bulgaria*, Nr.30985/96 vai Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2008.gada 31.jūlija spriedumu lietā *Religionsgemeinschaft der Zeugen Jehovas and Others v. Austria*, Nr.40825/98.

¹² Sal, Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2008.gada 31.jūlija sprieduma lietā *Religionsgemeinschaft der Zeugen Jehovas and Others v. Austria*, Nr.40825/98, 92.punkts un Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2004.gada 2.decembra sprieduma lietā *Cumhuriyetçi Eğitim ve Kültür Merkezi Vakfı v. Turkey*, Nr.32093/10, 45.punkts.

visnotaļ līdzīgi apzina konkrēto tradicionālo reliģisko organizāciju ilglaicīgu pastāvēšanu Latvijas teritorijā, kā arī noteic uzdevumu regulēt valsts un baznīcas tiesiskās attiecības un noteikt valsts un baznīcas kopīgos uzdevumus sociālajā, tiesiskajā, izglītības un kultūras jomā. Ievērojot minēto, attiecībā uz šīm reliģiskajām organizācijām valsts ir paredzējusi atsevišķas privilēģijas, kas pārsniedz tās, kas vispārīgi ir paredzētas valstī reģistrētām baznīcām.

Kopš Reliģisko organizāciju likuma pieņemšanas spēkā stājušies ir vairāki tā grozījumi, un izskatāmās lietas ietvaros atzīstu par nepieciešamu uzsvērt vienu no būtiskākajiem grozījumiem Reliģisko organizāciju likumā attiecībā uz tiesībām dibināt autonomas draudzes ārpus pastāvošajām baznīcām.

Turklāt jāuzsver, ka šie grozījumi tika veikti pēc tam, kad Satversmes tiesa 2009.gada 18.jūnijā pēc Administratīvās rajona tiesas pieteikuma ierosināja lietu Nr.2009-13-0106 "Par Reliģisko organizāciju likuma 10.panta trešās daļas trešā teikuma atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 99.pantam un Konvencijas 9.pantam". Minētā tiesību norma – Reliģisko organizāciju likuma 10.panta trešās daļas trešais teikums noteica, ka tiesības nodibināt autonomas draudzes neattiecas uz tām konfesijām, kuru kanoniskie noteikumi nepieļauj autonomu draudžu darbību. Arī tiesībsargs 2009.gada 3.septembra vēstulē Nr.1-5/222 Satversmes tiesai puda viedokli, ka apstrīdētā norma ir prettiesiska, un atsaucās uz Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedumā *Metropolitan Church of Bessarabia and others v. Moldova* paustajām atziņām, ka valsts nevar radīt šķēršļus jaunu reliģisko organizāciju izveidošanai, pat ja šīs jaunās reliģiskās organizācijas ir radušās, atdaloties no jau esošām reliģiskajām organizācijām, kā arī izveidojušās tikai uz politisku ambīciju pamata.

Tiesvedība ierosinātajā lietā tika izbeigta, jo lietas izskatīšanas laikā 2009.gada 29.oktobrī Saeima pieņēma likumu "Grozījums Reliģisko organizāciju likumā", ar kuru no Reliģisko organizāciju likuma tika izslēgta apstrīdētā norma. Tā vietā tika papildināta Reliģisko organizāciju likuma 10.panta pirmās daļas ievaddaļa un 1.punkts tika izteikts jaunā redakcijā, pamatā nosakot, ka reģistrējamās draudzes nosaukumam nepārprotami jāatšķiras no likumos noteiktajā kārtībā valstī reģistrēto un reģistrācijai pieteikto reliģisko organizāciju un to iestāžu nosaukuma, turklāt nosaukums nedrīkst maldināt par draudzes piederību pie baznīcas, ja draudze neatzīst savu piederību pie likumā noteiktajā kārtībā reģistrētas reliģiskās savienības.

Ņemot vērā minēto, Satversmes tiesa 2009.gada 30.oktobrī izbeidza tiesvedību, secinot, ka atbilstoši pieņemtajiem grozījumiem Reliģisko organizāciju likumā autonomu draudzi būs iespējams reģistrēt arī tādā gadījumā, ja to nepieļauj attiecīgās konfesijas kanoniskie noteikumi. Tādējādi tika novērsts lietā pastāvošais strīds.

Vienlaikus laikā, kad lieta tika izskatīta Satversmes tiesā, vairākas reliģiskās organizācijas – autonomās pareizticīgo draudzes – administratīvā procesa ietvaros centās panākt draudzes reģistrāciju, un viens no atteikuma pamatiem bija tieši saistīts ar Satversmes tiesā apstrīdēto normu.

Iepazīstoties ar ziņām Tiesu informācijas sistēmā, redzams, ka arī pirms grozījumu pieņemšanas tika ierosinātas vairākas administratīvās lietas par autonomu pareizticīgo draudžu reģistrāciju:

- 1) 2007.gada 4.decembrī tika ierosināta administratīvā lieta Nr.A42669307 (pieteicēja – Svētītāja Joanna jaunmocekļa Rīgas arhibīskapa Latvijas pareizticīgā autonomā draudze);
- 2) 2007.gada 5.decembrī ierosināta lieta Nr.A42671007 (pieteicēja – Visu svēto Latvijas pareizticīgā autonomā draudze);
- 3) 2007.gada 5.decembrī ierosināta lieta Nr.A42672207 (pieteicēja – Svētā arhistratēģa erceņģeļa Mihaila Latvijas pareizticīgā autonomā draudze);
- 4) 2007.gada 5.decembrī ierosināta lieta Nr.A42672007 (pieteicēja – Svētītās lielmocekles Jekaterinas Latvijas pareizticīgā autonomā draudze);
- 5) 2007.gada 5.decembrī ierosināta lieta Nr.A42671807 (pieteicēja – Apustuļiem līdzīgo Svēto cara Konstantina un carienes Jeļenas Latvijas pareizticīgā autonomā draudze);
- 6) 2007.gada 6.decembrī ierosināta lieta Nr.A42673207 (pieteicēja – Visu sērojošo prieka Latvijas pareizticīgā autonomā draudze);
- 7) 2007.gada 6.decembrī ierosināta lieta Nr.A42671507 (pieteicēja – Apustuļiem līdzīgā Svētā lielkņaza Vladimira Latvijas pareizticīgā autonomā draudze);
- 8) 2007.gada 6.decembrī ierosināta lieta Nr.A42672807 (pieteicēja – Mūžamjaunavas Marijas patvēruma Latvijas pareizticīgā autonomā draudze);
- 9) 2007.gada 12.decembrī ierosināta lieta Nr.A42677107 (pieteicēja – Svētītāja Platona jaunmocekļa Latvijas pareizticīgā autonomā draudze);
- 10) 2008.gada 7.martā ierosināta lieta Nr.A42504708 (pieteicēja – Apustuļiem līdzīgās Svētās lielkņazienes Olgas Latvijas pareizticīgā autonomā draudze).

Lai gan atsevišķas no draudzēm neizmantoja visus pieejamos tiesību aizsardzības mehānismus un nepārsūdzēja pieņemtos spriedumus visās tiesu instancēs, vairums ierosināto lietu tika apturētas laikā, kamēr Satversmes tiesā tika izskatīta lieta Nr.2009-13-0106, un ierosinātās tiesvedības lielākoties noslēdzās tikai 2011.gadā. Iepazīstoties ar tiesas spriedumiem, ir redzams, ka Reliģisko organizāciju likuma 10.panta trešās daļas trešais teikums nebija vienīgā norma, ar ko tika pamatots atteikums reģistrēt autonomās draudzes, tomēr tas sākotnēji bija šķērslis autonomu pareizticīgo draudžu reģistrācijai Latvijā.

Aplūkojot apstrīdētās tiesību normas, vēršu uzmanību, ka faktiski iespējams reģistrēt autonomās pareizticīgo draudzes bija iespējams tikai pēc izmaiņām normatīvajā regulējumā 2009.gadā. Savukārt normatīvajos aktos paredzētais 10 gadu pārreģistrācijas pienākums vienlīdz attiecas uz visām autonomajām draudzēm, neparedzot kādas vienkāršotas procedūras reliģiskajām

organizācijām, kurām autonomās draudzes statuss ilgstoši tika liegts tiesību normas dēļ, kuru Saeima grozīja, “lai novērstu apstrīdētās normas iespējamo neatbilstību augstākā juridiskā spēka tiesību normām”.¹³

Ar minēto ieskatu Latvijas normatīvajā regulējumā vēlos uzsvērt, ka tiesību normas, kas regulē reliģisko organizāciju reģistrāciju Latvijas Republikā, periodā kopš neatkarības atjaunošanas nav vienmēr bijušas vienlīdz neitrālas pret visām reliģiskajām organizācijām, kas vēlējušās izmantot tiesības reģistrēties draudzes statusa iegūšanai. Uzskatu, ka minētie vēsturiskie apstākļi var ietekmēt tiesiskumu normām, kas pēc būtības ir formulētas pietiekami neitrāli, kam sīkāk pievērsīšos, vērtējot konkrētu normu atbilstību Satversmei.

Par Reliģisko organizāciju likuma 7.panta otrās daļas un 8.panta ceturtais daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 99. un 102.pantam

Abas apstrīdētās tiesību normas tiks aplūkotas kopā, ņemot vērā, ka tās regulē jautājumus, kas saistīti ar valsts tiesībām pārliecināties par reliģisko organizāciju pastāvīgumu un darbības atbilstību normatīvo aktu prasībām. Tāpat arī kopīgi tiks vērtēta normu atbilstība gan Satversmes 99., gan 102.pantam, ņemot vērā šo tiesību nesaraujamo saistību aizsargājamo vērtību ziņā.

Reliģisko organizāciju likuma 7.panta pirmā daļa noteic, ka draudzes dibinātāju vidū jābūt ne mazāk kā 20 Latvijas pilsoņiem vai personām, kuras ir reģistrētas Iedzīvotāju reģistrā un sasniegušas 18 gadu vecumu. Savukārt apstrīdētā norma – Reliģisko organizāciju likuma 7.panta otrā daļa – noteic, ka reliģisko savienību (baznīcu) var nodibināt ne mazāk kā 10 draudzes. Turklāt, ievērojot minētajā normā ietvertu atsauci uz Reliģisko organizāciju likuma 8.panta ceturto daļu un Saeimas atbildes rakstā sniegto skaidrojumu, draudzēm, kas nepieder pie Latvijas Republikā reģistrētajām baznīcām, tiesības dibināt baznīcu rodas tikai pēc 10 gadu pārreģistrācijas perioda noslēgšanās. Saskaņā ar Reliģisko organizāciju likuma 8.panta ceturto daļu draudzēm, kuras pirmo reizi uzsāk darbību Latvijas Republikā un nepieder pie valstī jau reģistrētajām reliģiskajām savienībām (baznīcām), pirmo desmit gadu laikā katru gadu jāpārreģistrējas reģistra iestādē. Pārreģistrējot reliģisko organizāciju, reģistra iestāde pamatojas uz Tieslietu ministrijas sniegto atzinumu par reliģiskās organizācijas iepriekšējā perioda darbības atbilstību normatīvo aktu prasībām.

Kā atbildes rakstā norāda Saeima – desmit gadu pārreģistrācijas pienākums kā priekšnoteikums baznīcas dibināšanai ir vienlīdz attiecināms uz visām vismaz desmit draudzēm, kuras pirmo reizi uzsāk darbību Latvijas Republikā, un tiesības nodibināt baznīcu radīsies tikai tad, kad katra no draudzēm būs pastāvējusi vismaz 10 gadus.

Saskaņā ar Reliģisko organizāciju likuma 13.panta otro daļu tikai reģistrētajām reliģiskajām savienībām (baznīcām) vai diecēzēm ir tiesības izveidot garīgā personāla mācību iestādes, klosterus, misijas un diakonijas

¹³ Skat. Satversmes tiesas 2009.gada 10.novembra lēmuma par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr.2009-13-0106 “Par Reliģisko organizāciju likuma 10.panta trešās daļas trešā teikuma atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 99.pantam un Konvencijas 9.pantam” 3.punktu.

iestādes. Minētās tiesības ir būtiskas gan reliģisko organizāciju darbības nodrošināšanai, gan attiecībām ar sabiedrību plašākā mērā. Ievērojot minēto, tiesību normas ierobežo reliģisko kopienu Satversmes 99.pantā noteiktās tiesības, tās aplūkojot kopsakarā ar Satversmes 102.pantā ietvertajām tiesībām uz pulcēšanās brīvību. Tiesībsarga ieskatā šo secinājumu neietekmē Saeimas atbildes rakstā norādītie apsvērumi, ka arī draudzēm ir juridiskas personas statuss, tiesības aizsargāt savas īpašumtiesības tiesā, kā arī normatīvais regulējums attiecībā uz baznīcām neparedz kādus noteiktus nodokļu atvieglojumus.

Kā jau norādīts, valstīm ir tiesības pārbaudīt, vai konkrēta kopiena tās reliģisko mērķu sasniegšanas vārdā veic aktivitātes, kas ir kaitējošas sabiedrības drošībai vai sabiedriskajai kārtībai.¹⁴ Ievērojot minēto, paredzētajiem ierobežojumiem ir konstatējams leģitīms mērķis, un kopumā šādi ierobežojumi ļauj valstij ilgstoši veikt uzraudzību pār jaundibinātu draudžu darbību, tādējādi izvēlētie līdzekļi ir piemēroti leģitīmā mērķa sasniegšanai.

Tomēr neuzskatu, ka šajā gadījumā valsts izvēlētie līdzekļi ir samērīgi.

Attiecību veidošanā starp reliģiskajām kopienām un valsti – pēdējai principā ir plaša rīcības brīvība. Lai noteiktu šīs rīcības brīvības jomu un robežas, ir jāapsver nepieciešamība saglabāt patiesu reliģisko plurālismu, kas raksturīgs demokrātiskai sabiedrībai.¹⁵

Saskaņā ar Uzņēmumu reģistra informāciju, Latvijā ir reģistrētas 984 draudzes, no kurām aktīvas ir 945. Latvijā ir izveidotas 16 baznīcas.¹⁶ Aplūkojot draudžu statistiku pēc to konfesionālās piederības, redzams, ka lielākoties katrā konfesijā darbojošos draudžu skaits ir mazāks par desmit. Tikai 18 konfesijas pārsniedz 10 draudžu skaitu.¹⁷

Kā jau aplūkots iepriekš, nepieciešamais draudzes dibinātāju skaits ir salīdzinoši neliels, un pats apstāklis, ka baznīcu var dibināt ne mazāk kā 10 draudzes nav atzīstams par nesamērīgu tiesību ierobežojumu un ietilpst valsts rīcības brīvībā paredzēt priekšnoteikumus jaunu reliģisko organizāciju reģistrācijai. Tāpat arī reģistrācijas pienākums pats par sevi nav pretrunā ar cilvēktiesību normām, ja tas tiek piemērots, ievērojot valsts neitralitātes pienākumu. Valstij ir tiesības paredzēt pārreģistrācijas periodu jaunām reliģiskajām organizācijām pirms baznīcas statusa iegūšanas, tostarp paredzot pat tik ilgu pārreģistrācijas periodu kā izskatāmajā lietā. Vairumā gadījumu apstrīdētās normas neradītu šaubas par to atbilstību Satversmei.

Tomēr jau iepriekš sniedzu viedokli, ka tiesību normas, kas regulē reliģisko organizāciju reģistrāciju Latvijas Republikā, periodā kopš neatkarības atjaunošanas nav vienmēr bijušas vienlīdz neitrālas pret visām reliģiskajām organizācijām. Reliģiskajām organizācijām, kurām līdz 2009.gadam tika liegts

¹⁴ Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2001.gada 13.decembra sprieduma lietā *Metropolitan Church of Bessarabia and Others v. Moldova*, Nr.45701/99, 111.-113.punkts.

¹⁵ Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2009.gada 15.septembra sprieduma lietā *Miruļubovs un citi pret Latviju*, Nr.798/05, 80.punkts.

¹⁶ Reliģiskās organizācijas un to iestādes. Pieejams: <http://www.ur.gov.lv/?a=1107> (skatīts 6.11.2017).

¹⁷ Reliģiskās organizācijas un to iestādes sadalījumā pēc konfesionālās piederības. Pieejams: <http://www.ur.gov.lv/?a=1142> (skatīts 6.11.2017).

dibināt autonomas draudzes, jo to nepieļāva attiecīgās konfesijas kanoniskie noteikumi, tika likti papildu šķēršļi pārreģistrācijas perioda uzsākšanai. Šie šķēršļi joprojām ietekmē minēto organizāciju tiesības pretendēt uz baznīcas statusa iegūšanu saprātīgā termiņā.

Tāpat vēlos vērst uzmanību, ka faktiski šis 10 gadu pārreģistrācijas periods pirms tiek piešķirtas tiesības dibināt baznīcu, var ieilgt daudz ilgāk par 10 gadiem, jo minētais desmit gadu termiņš jebkurā gadījumā tiek skaitīts no visnesenāk oficiāli reģistrētās draudzes. Uz šādu tiesību normu interpretāciju ir norādījis gan pieteikuma iesniedzējs, gan Saeima.

Ņemot vērā minētos apstākļus, uzskatu, ka esošais normatīvais regulējums nav pietiekami elastīgs, lai novērstu situācijas, kad faktiskais termiņš līdz reliģisko organizāciju savienība var iegūt baznīcas statusu, neatbilst prasībai par saprātīga termiņa noteikšanu.

Ievērojot minēto, uzskatu, ka apstrīdētās normas nesamērīgi ierobežo reliģisko organizāciju Latvijas Republikas Satversmes 99. un 102.pantā noteiktās tiesības.

Par Reliģisko organizāciju likuma 7.panta trešās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 91., 99. un 102.pantam

Reliģisko organizāciju likuma 7.panta trešā daļa noteic, ka vienas konfesijas draudzes var izveidot valstī tikai vienu reliģisko savienību (baznīcu).

Pieteikuma iesniedzēja norāda, ka, ļaujot vienas konfesijas draudzēm izveidot tikai vienu baznīcu, pārējām draudzēm tiek nodarīts kaitējums, kas ir lielāks nekā sabiedrības iegūtais labums no šāda ierobežojuma. Savukārt Saeima atbildes raksta 19. lapaspusē pauž viedokli, ka jēdziens “konfesija” ir mainīgs lielums un reliģiskās organizācijas paustā izvēle reģistrēt savu statusu kā autonomai draudzei pati par sevi norāda uz atšķirīgu konfesionālo piederību. Līdz ar to, Saeimas ieskatā, konkrētā tiesību norma ir interpretējama tādā veidā, kas neliedz baznīcas reģistrāciju, jo jebkura autonomā draudze pēc savas konfesionālās piederības atšķiras no Latvijas Republikā jau reģistrētajām baznīcām.

Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedumā lietā *Miroļubovs un citi pret Latviju* ir uzsvērusi, ka Konvencijas 9. pants uzliek valstij pienākumu būt neitrālai un objektīvai, pildot savas pārvaldes funkcijas reliģijas lietās, un tas principā aizliedz jebkādu reliģiskās ticības vai tās izteiksmes veidu likumības izvērtējumu. Reliģiskās kopienas konfesionālās piederības noteikšana ir vienīgi šīs kopienas augstāko garīgo autoritāšu, nevis valsts kompetence.¹⁸ Ievērojot minēto, šāds Saeimas paustais viedoklis par tiesību normas saturu respektē būtisku elementu reliģisko kopienu autonomijas ievērošanā, apstiprinot, ka Konvencijas 9.pants neparedz valstij lomu reliģisko kopienu konfesionālās piederības noteikšanā.

---

¹⁸ Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2009.gada 15.septembra sprieduma lietā *Miroļubovs un citi pret Latviju*, Nr.798/05, 89. un 90.punkts.

Tomēr aplūkojot apstrīdēto tiesību normu, vēlos paust šaubas, vai tiesību normas teksts ir interpretējams tik plaši, kā to viedoklī norāda Saeima. Uzskatu, ka apstrīdētā tiesību norma nav formulēta pietiekami precīzi, lai izslēgtu šaubas par Eiropas Cilvēktiesību tiesas praksei neatbilstošu tās piemērošanu. Eiropas Cilvēktiesību tiesa savā praksē arī iepriekš ir konstatējusi pārkāpumu, norādot, ka pieteikuma iesniedzēji nevarēja objektīvi paredzēt to darbību sekas, ņemot vērā dalībvalsts pretrunīgo praksi, interpretējot un piemērojot tiesību normas saturu.¹⁹

Saeimas sniegtais paskaidrojums par normas saturu pēc būtības rada iespaidu, ka norma – Reliģisko organizāciju likuma 7.panta trešās daļa ir deklaratīva un faktiski neietekmē baznīcas reģistrācijas procesu. Atbildes rakstā arī nav sniegta informācija par Latvijas tiesu praksi, kurā minētā norma būtu tikusi piemērota Saeimas norādītajā veidā. Gluži pretēji – pieteikuma iesniedzēja ir norādījusi, ka minētā tiesību norma varētu būt pamats atteikumam reģistrēt baznīcu izskatāmajā administratīvajā lietā, kam arī konkrētajā gadījumā piešķiru lielāku ticamību.

Eiropas Cilvēktiesību tiesa spriedumā lietā *Metropolitan Church of Bessarabia and Others v. Moldova* ir paudusi viedokli par valsts pienākumu respektēt dažādu novirzienu pareizticīgo baznīcu līdzpastāvēšanu. Un pieteikuma iesniedzēja norādītie apstākļi par tiesību normas saturu ļauj attiecināt minētā Eiropas Cilvēktiesību tiesas sprieduma atziņas arī uz izskatāmo lietu. Attiecīgi pievienojos pieteikuma iesniedzēja viedoklim par apstrīdēto normu neatbilstību Satversmei.

Ievērojot minēto, noteikums, ka vienas konfesijas draudzes var izveidot valstī tikai vienu reliģisko savienību (baznīcu) nevarētu tikt atzīts par atbilstošu Satversmes 99.pantam, to aplūkojot kopsakarā ar Satversmes 102. un 91.pantu.

Ar cieņu

tiesībsarga vietā
tiesībsarga vietniece

Ineta Piļāne

---

¹⁹ Skat. Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2014.gada 12.jūnija sprieduma lietā *Biblical Centre of the Chuvash Republic v. Russia*, Nr.33203/08, 56.punktu.